

A száztíz éve született Szombathy Viktor emlékezete

A felvidéki Gömör vármegye Rimaszombat nevű kisvárosában száztíz évvel ezelőtt, 1902. április 8-án született és huszonöt éve, 1987. augusztus 12-én Budapesten elhunyt Szombathy Viktor igen sokoldalú kulturális tevékenységet fejtett ki. Nyolc és fél évtizedet kitevő hosszú élete során volt író, újságíró, műfordító, könyvtáros, lapszerkesztő, kultúregyesületi szervező és még sok minden más.

Batyinak becézett szülővárosához, ahol középiskolai tanulmányait végezte, s 1920 sok keserőséggel járó évében érettségi vizsgáját is tette, gyermeki ragaszkodással kötődött. Rimaszombat múltját, történetét kitartóan tanulmányozta, annak ellenére, hogy élete java részét már nem itt töltötte. Talán szerepe lehetett ebben annak is, hogy anyai nagyapja Rábely Károly nem csupán tősgyökeres rimaszombati polgár, de nyomdatulajdonos is volt, így szülővárosához is, meg a magyar kultúrához is már kora gyermekkorában kialakulhatott a kis Viktor családi hagyományokra épülő erős kötődése.

Érettségi után tanulmányait Budapesten, a Pázmány Péter Tudományegyetemen folytatta, ahol bölcsészeti, művészettörténeti és orvosi stúdiumokat hallgatott. Közben a magyar főváros színházi, művészeti eseményeiről tudósította a Prágai Magyar Hírlapot. Már szigorló orvos, amikor egyetemi tanulmányait kénytelen megszakítani, mert Trianonban elcsatolt szülőföldje – immár Csehszlovákia részeként – katonai szolgálatra szólítja. A sors szeszélye folytán egy, a cseh főváros, Prága közelében állomásozó tüzérezredhez vezényelték, amely legénységének zöme a Csallóközből és Mátusföldről behívott magyar ifjakkól állt. Itt, felvidéki sorstársai körében, a cseh

kaszárnyában döbbsent rá, hogy igazi hivatása nem a beteg testek gyógyítása, hanem az elszakított magyarság sokoldalú segítése, szervezése és írásaiba foglalt bemutatása. (Ha nem hangzana oly banálisan, akár úgy is fogalmazhatnánk, hogy nem a beteg testek, hanem a fájó lelkek gyógyítását választotta élete céljának.)

Leszerelését követően orvosi tanulmányait nem folytatta, hanem 1930-ban Révkomáromba költözött, s itt a Szlovenszkói Magyar Kultúregyesület (SZMKE) főtitkára, majd a Jókai Egyesület múzeumának (a későbbi Duna Menti Múzeum) igazgatója lett. Szerkesztette a Komáromi Lapok és a Magyar Vasárnap című lapokat, s a Magyar Írás című folyóiratot. De munkatársa a Pozsonyi Híradónak és változatlanul a Prágai Magyar Hírlapnak is.

Nemzetiségi értelmiségi voltából következett, hogy idejét meg kellett osztania az alkotó munka és a szerkesztői-szervezői feladatok között. Már 1927-ben megjelent a cserkészélet vidám élményeiből építkező ifjúsági regénye (*Mikulics szárazon és vízen*), majd a következő évben Rimaszombatban egy verses kötet (*Ézüstkanna*) is. Az viszont, hogy költő nem lesz, már ekkor eldőlt, mivel maga is belátta, hogy hiányzik belőle a „költői véna”. Az ifjúsági regény sokkal jobban „feküdt” neki, e műfajban folyamatosan sikeresen alkotott. Még 1931-ben Kassán látott napvilágot a kritika által legjobb szépirodalmi művének tartott *Én kedves népem* című elbeszélés gyűjteménye. Miként Pomogáts Béla megállapította, a „*mikszáthi hagyományok és nemzetiségi realizmus találkozik e kötet írásaiban.*” Ezt követően, de még felvidéki évei alatt írt regényei, így a *Zöld hegyek balladája* (1936), az *Elesni nem szabad* (1938), és *És mindenki visszatér* (1940) szerényebb sikert arattak.

Noha lélekben sohasem tudott, s nem is akart elszakadni szeretett szülőföldjétől, e tájék múltjától, de jelenétől sem, 1940-ben Budapesten telepedett le. Mint később kiderült, végérvényesen. Itt, a fővárosban kezdte meg sokszínű és sokféle felfogású szerzői gárdával készített folyóirata, a *Forrás* szerkesztését. E munkát Hankiss Jánossal együtt végezték, a lapot a Kulturális Egyesületek Szövetsége adta ki.

Mai, honismereti szempontok vezérelte patrióta szemmel nézve e lapot, legfőbb erényének azt találjuk, hogy a felvidéki, erdélyi, délvidéki (azaz az elszakított magyar nemzettestek) íróinak is megjelenési fórumot biztosított itt, a csonka Haza fővárosában. (Nem feledve el, hogy mi magyarok ugyan több országba kényszerítve, mégis egy test és egy lélek vagyunk, szorosan összetartozunk, egy nyelvet beszélünk és egy kultúrához tartozunk!)

Szombathy Viktor életének nagyobbik, 1940 és 1987 közötti felét, csaknem fél évszázadot Magyarországon élte le. S ha odaát, Révkomáromban – mint említettük – a Szlovenszkói Magyar Kultúregyesület főtitkára volt, úgy Budapesten a Széchenyi Magyar Kultúr Egyesületben töltötte be ugyanezt a tisztséget 1943-ig. Majd egy nem várt fordulat: 1943–48 között öt éven keresztül a Magyar Nemzeti Bank osztályvezetője volt. 1948–50 között viszont nem volt munkahelye, ekkor műfordításaiból élt, és a Magyar Rádióknak dolgozott. Életútjának újabb fordulata 1950-ben következett be: ekkortól négy esztendőn keresztül műszaki előadó, versenyfelelős, illetve könyvtáros. Hogy egy szárnyaló fantáziával és csodálatos íráskészséggel megáldott ember számára milyen lélekölő lehetett a felsorolt munkakörökben helytállni, s keresni meg a napi betevőt, azt tán mondani sem kell. Aztán 1954–65 között az Építők Műszaki Klubjának igazgatója, végül könyvtári felügyelő nyugdíjba vonulásáig.

Megélhetési lehetőségeinek pusztá felsorolása is jól szemlélteti, hogy a törpe kor, amelyben élnie kellett, képességeihez, adottságaihoz képest milyen szármalasan primitív körülmények közé kényszerítette ezt a többre és jobbra hivatott embert. Nem a véletlen műve tehát, hogy úgy útikalauzok, mint útikönyvek nagy számban kerültek ki a keze alól, s ezek hol mélyen szeretett szülőföldjén, a Felvidéken, hol a kisebbé tett mai Magyarország valamely táján, tájain igyekezett eligazítani az érdeklődőt. Nem, nem a véletlen műve mindez, hanem a helyzet diktálta kényszeré. *Vértesszőlő* (1960) monográfiája éppen úgy Budapesten jelent meg, mint további honismereti, földrajzi munkái: a *Csepel-sziget* (1961) és a *Budapest-Dunaiújváros-Mohács* (1962) című útikönyvei, meg *Az északi hegyek ölelésében* (1964) című ifjúsági ismeretterjesztő műve. Az 1971-ben megjelent *Prága*, majd a Kovács Jánossal együtt írt *Csehszlovákia* (1973) útikönyve és a *Szlovákiai utazások* útikalauza sikeres és sokat forgatott segédeszköze volt északra látogató honfitársainknak. Legjobb könyvei között tartjuk számon a *Száll a rege várról várra* (1979) című, felvidéki vármondákat feldolgozó művelődéstörténeti alkotását.

Szombathy Viktort kiegyensúlyozott, vidám és közvetlen lényéért sokan szerették és a mindenkori társaságok kedvelt, központi személye volt. Mint az egyik, őt jól ismerő méltatója megállapította „*vidám kedélye, bizakodó szemlélete segítette át a legnagyobb nehézségeken, bajokon is. Derűlátása volt eredményes, hosszú életének és sikereinek titka.*” Noha igen sokoldalú volt, amint megemlékezésünk elején utaltunk is rá, számunkra mindenekelőtt honismereti írói munkássága révén fontos alkotó. Szépirói alkotásait és útikönyveit, útikalauzait összevetve úgy véljük, még többre, még jobbra, még szebbre, még színvonalasabbra is képes lett volna. Ha hagyják. Ha lehetősége nyílt volna minderre. Ám nem ő szürkült el: a kor volt kisszerű, amelyben életének második felét leélni kénytelen volt.

Polgárdy Géza

